

2 **40 років**
у кафедральній родині
СТОР.

6 **Душі**
тонка матерія
СТОР.

7 **Внутрішня свобода:**
між собою, суспільством
і відповідальністю
СТОР.

Академічний **старт:**

УжНУ входить у новий навчальний рік

31 серпня в конференц-залі нашого вишу відбулося останнє перед новим навчальним роком засідання вченої ради: урочисте та розширене.

Насамперед проректор із наукової роботи, професор Іван Миронюк виголосив доповідь про проміжні результати вступної кампанії: назвав кількість заяв і вступників, розповів про пріоритетність, показав регіональний розподіл (докладніше – на с. 7).

Наступним етапом стало вручення відзнак «Почесний доктор ДВНЗ «УжНУ»

професорові Пряшівського університету Александру Дулебі за вагомий внесок у розбудову українсько-словацьких відносин на державному рівні, багаторічну наукову й експертну діяльність у сфері досліджень Східної Європи та України, розвиток наукової і освітньої співпраці між нашим вишем та провідними науковими, освітніми установами Словаччини. Із 2019 р. А.Дулеба очолює програму досліджень Східної Європи у Дослідницькому центрі Словацької асоціації зовнішньої політики, а в 2021–

2023 рр. був радником прем'єр-міністра Словацької Республіки Едуарда Гегера з питань Східної Європи та України. До сфери наукових інтересів почесного доктора належать міжнародні відносини й безпека; зовнішня політика Словацької Республіки; Східна Європа; політика Європейського Союзу. Професор є автором аналітичних досліджень і статей, присвячених наслідкам російської агресії проти України для Словаччини та ЄС.

Крім того, будучи радником Е.Гегера, А.Дулеба став одним з авторів словаць-

кого плану сприяння вступу України до ЄС, представленого європейським лідерам у Версалі в березні 2022 р. 8 квітня того ж року супроводжував прем'єр-міністра та президентку Єврокомісії Урсулу фон дер Ляєн у поїздки до Києва.

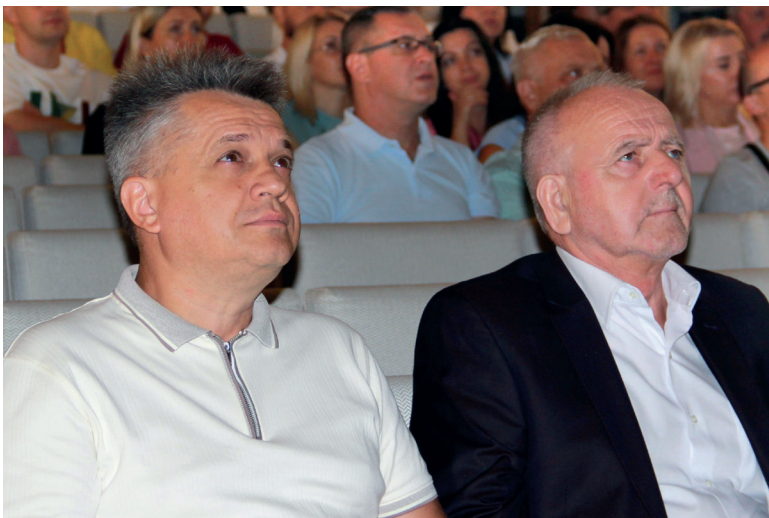
Після урочистого вручення професор виголосив промову про європейську інтеграцію України.

Не забули й про приємну частину – нагородження відзнаками Міністерства освіти і науки України.

Продовження на стор. 2

Академічний старт:

УжНУ входить у новий навчальний рік

Початок на стор. 1

Нагрудний знак «Відмінник освіти» одержав завідувач кафедри екології та охорони навколишнього середовища ННХЕ, професор Сергій Сухарев; грамоту – доцент кафедри інформаційних управляючих систем та технологій Ігор Шапочка; подяку – завідувач кафедри програмного забезпечення систем, доцент Юрій Білак. Також І.Миронюк вручив атестати: професора – Анатолієві Ключковичу; доцента – Романові Бучуку, Вадиму Пішті, Іванові Полюжину, Ігорю Хархалісові, Галині Шикітці.

Насамкінець розглянули питання про політику використання штучного інтелекту в УжНУ; імплементацію положень Закону України «Про академічну доброчесність»; рекомендацію до вступу в докторантуру; затвердження кандидатури серед аспірантів на призначення академічної стипендії Президента; тем дисертацій, зміну наукових керівників; форм дипломів, додатка до диплома європейського зразка та академічної довідки; програми навчальної дисципліни «Основи національного спротиву»; програми курсів підвищення кваліфікації «Футбол у закладах загальної середньої освіти»; освітньо-професійних програм із підготовки фахових молодших бакалаврів у Природничо-гуманітарному фаховому коледжі; Змін до Правил прийому для здобуття вищої освіти в 2026 р.

Софія Скиба,
«Погляд»

Фото: Володимир Тарасюк

40 років у кафедральній родині

Удачне слово про Ольгу Чижмар

Присутність таких людей робить університетські коридори затишнішими, а щоденну роботу підрозділу – злагодженою. Для Ольги Михайлівни кафедра української літератури Ужгородського національного університету стала другою рідною домівкою ще 2 червня 1986 року. Чотири десятиліття безперервної праці – не просто ювілейний календарний рубіж, а ціла епоха, сповнена відданості слову, науці, людям.

Уродженка мальовничого села Драгово на Хустщині – землі, яка подарувала краю відомих поетів Миколу Рішка та Христину Кериту, – Ольга Чижмар (Гінцяк) зростала в родині, де завжди шанували слово Боже. Після закінчення школи в 1981 році вступила на українське відділення філологічного факультету УжДУ. Отож з альма-матер пов'язана вже понад чотири десятиліття! Ще студенткою працювала лаборанткою – на запрошення тогочасного завідувача кафедри, професора Миколи Лакизи.

Від наполегливого відстукування протоколів на механічній друкарській машинці – до опанування сучасних комп'ютерних технологій, які полегшують працю діловода, Ольга Михайлівна пройшла чи не всі властиві для себе щаблі університетського життя: від лаборантки – до про-

відної фахівчині. Була обрана профформом кафедри, делегована на звітно-виборчу конференцію профспілкової організації викладачів і співробітників філологічного факультету УжНУ, є членом ученої ради філфаку.

Опікувалася різними видами діяльності, пов'язаними з педнавантаженням, перевіркою курсових та кваліфікаційних робіт щодо їх оформлення відповідно до встановлених вимог, підготовкою наказів практик, роботою в приймальній комісії, секретаріатом ДЕК.

Працювала за сумісництвом (три роки виконувала обов'язки технічного секретаря вченої ради університету, понад 10 років трудилася педагогом (викладачем,

а згодом старшим викладачем цієї ж кафедри), більш ніж п'ять років – науковим співробітником у Науково-дослідному інституті україністики ім. Михайла Мольнара). Під керівництвом директора науково-дослідного інституту україністики імені М.Мольнара, доктора філологічних наук, професора кафедри української мови Любомира Белея виконала кандидатську дисертацію «Закарпатськоукраїнська літературно-художня антропонімія XIX–XX століть» і видала монографію «Загальнонаціональне та регіональне в закарпатськоукраїнській літературно-художній антропонімії XIX–XX століть», яка здобула призове місце в загальноуніверситетському конкурсі.

У науковому доробку авторки – монографія, 15 фахових статей, участь у підготовці біобібліографічних покажчиків, зокрема авторитетних доцентки Надії Ференц і професорки Валентини Барчан, передмова до біобібліографічного покажчика праць Н.Ференц «У царині художнього слова», а також чимало художньо-критичних відгуків, рецензій, спогадів, публікацій у пресі тощо. До речі, О.Чижмар допомагала підготувати до друку 4 навчально-методичні посібники (зокрема, один у співавторстві зі згаданою Надією Станіславівною), підготувала текст і примітки в співавторстві (Дмитро Дорошенко. Євген Чикаленко. Його життя і громадська діяльність / Передмова професора Л.Белея. Підготовка тексту та примітки Л.Нуждак, О.Чижмар. Серія Ucrainica ad fontes. Кн. I. Ужгород: Гражда, 2008. 224 с.). Брала участь у наукових всеукраїнських, міжнародних конференціях; багато років входила до складу журі Малої академії наук.

Особлива гордість і турбота Ольги Михайлівни – кабінет літератури, де зібрано понад тисячу цінних книжок, словників і загалом рідкісних видань крайових письменників, та навчально-дослідницька лабораторія української літератури й фольклору Закарпаття. Краєзнавст-

во – улюблена справа зі школи.

О.Чижмар бере участь в організації літературних вечорів, виставок, зустрічей із відомими митцями краю: Іваном Хлантою, Христіною Керитою та іншими. Щорічно долучається до профорієнтаційної роботи факультету. Найважливішим для Ольги Михайлівни залишається спілкування наживо, людяність, мудрість, уміння проїнятися чужими болями й турботами.

«Людина красива в праці» – цей образ із поезії Максима Рильського «Троянди й виноград» напрочуд точно передає життєву позицію О.Чижмар. Для колег і студентів вона не лише досвідчена фахівчиня, а й чуйна порадиця, людина з доброю душею та непохитними світоглядними орієнтирами.

Сьогодні Ольга Михайлівна живе в одному із сакральних куточків Ужгорода – на набережній, у будинку, що свого часу належав письменникові Павлові Цибульському. А щодня О.Чижмар повертається до рідного факультету, аби й далі писати літопис кафедри української літератури – серцем, мудрістю, невтомною працею. І завжди цікавиться, коли ж вийде газета «Погляд». Думаю, цей номер теж потішить Ольгу Михайлівну...

Володимир Тарасюк,
«Погляд»

Підтримка ветеранів на «Summer Support Fest»

В Ужгороді 22-24 серпня тривав благодійний ярмарок «Summer Support Fest». Захід присвятили дням Державного Прапора та Незалежності України. Організатори – Центр ветеранського розвитку УжНУ й Волонтеріат УжНУ.

На три дні парк перетворився на місце, де можна було і відпочити, і зробити добру справу. Працювали крафтові

стенди ветеранських бізнесів, великий фудкорт із ковбасами, лавашами, десертами тощо. Були дитячі локації й концертна сцена. Серед учасників програми – гурт «Not One» та інші колективи. Також привертала увагу виставка залишків дронів і снарядів, яка нагадувала про те, заради чого всі зібралися.

Мета ярмарку – зібрати кошти на реабілітацію ветеранів та

людей з інвалідністю внаслідок війни. Організатори вже підтвердили: потрібну суму вдалося накопичити. Завдяки цьому дві групи ветеранів невдовзі зможуть вирушити на відпочинок. Це – доказ, що ужгородці вміють об'єднуватися й підтримувати одне одного.

Максим Сурін,
студент
відділення журналістики

Зі святом Державного Прапора та Днем Незалежності України

Шановні колеги, викладачі, співробітники, студенти! Щиро вітаємо вас із днями Державного Прапора та Незалежності України!

Синьо-жовтий стяг і незалежність – не просто символ та дата. Ідеться про втілення свободи, стійкості, багатовікової історії та незламного духу. Сьогодні кожен із нас на своєму фронті виборює й формує майбутнє України.

Освіта, наука та студентська

енергія – фундамент, на якому будується сильна та прогресивна держава. Дякуємо викладачам і науковцям за відданість своїй справі, а студентам – за сміливість, прагнення до знань та активну громадянську позицію.

Бажаємо всім міцного здоров'я, наснаги, єдності та якнайшвидшої Перемоги й миру! Нехай наш прапор майорить над вільною державою!

Слава Україні!
Ректорат УжНУ

Із ПершOVERеснем

Шановні студенти, викладачі, усі працівники університету! Вітаємо з Днем знань та початком нового навчального року.

1 Вересня – не просто старт чергового академічного сезону, а свідчення незламності, сили духу та непорушної віри в майбутнє України.

Кожна лекція, дослідження, складений іспит чи наукове відкриття – внесок у міцність держави. Доки захисники й захисниці виборюють свободу на передовій, наше спільне

завдання – тримати освітній та науковий фронт, високу планку української вищої освіти та готувати висококласних фахівців для відбудови країни.

Студентам бажаємо сміливості в підкоренні нових вершин, а викладачам – наснаги та витримки в благородній місії.

Нехай цей, 2026–2027, навчальний рік буде мирним, плідним і багатим на особисті й спільні перемоги!

Слава Україні!
Ректорат УжНУ

Пішов із життя професор Петро Лизанець

8 серпня перестало битися серце людини-епоси, чие ім'я назавжди вписане золотими літерами в історію не лише Ужгородського національного університету, а й усієї української та світової лінгвістики. На 97-ому році відійшов у засвіти Петро Лизанець – колишній директор Центру гунгарології УжНУ, доктор філологічних наук, заслужений професор нашого вишу, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри угорської філології впродовж майже півстоліття (1966–2015), колишній декан філологічного факультету, а згодом – почесний декан гуманітарно-природничого факультету УжНУ (сьогодні – Українсько-угорського навчально-наукового інституту).

Життєвий шлях Петра Миколайовича – справжня одісея, що розпочалася 2 липня 1930 р. в мальовничому гірському селі Извор (нині Родниківка) Свалявського району в родині простого лісоруба. Доля, однак, готувала хлопцеві інший шлях: 1936 року родина Лизанців переселилася на рівнину, в Берегівський район, у присілок Шом-Колонія, де поміщик Бийкеші запрошував переселенців із перенаселених гір осушувати та освоювати болотисті землі. Саме там, у багатонаціональному середовищі Берегівщини, відбулося перше знайомство малого Петра з угорською мовою та культурою, які згодом стали справою всього життя. Закінчив початкову школу на Берегівщині, потім навчався в Мукачівській громадянській школі (1941–1944), а з жовтня 1944-ого продовжив навчання в Берегівській гімназії з українською мовою навчання, яку завершив 1948 р. вже як Берегівську середню школу №1.

1948 рік став доленосним: П.Лизанець вступає на українське відділення філологічного

факультету Ужгородського державного університету (закінчує з відзнакою в 1953 р.) Недовго попрацювавши викладачем у рідній Берегівській СШ №1, повертається в альма-матер – уже як перший аспірант кафедри української мови (науковий керівник – доцент С.Бевзенко). Із 1956 року – викладач, старший викладач, доцент кафедри української мови.

1966-ий став відправною точкою нового етапу: учена рада УжДУ обирає П.Лизанця завідувачем новоствореної кафедри угорської мови та літератури (з 1970 року – кафедра угорської філології) на щойно відкритому угорському відділенні філологічного факультету. В Україні ця кафедра була й залишається єдиною, і саме П.Лизанець став її душею, творцем, незмінним лідером на 49 років.

У 1959-ому Петро Миколайович захищає кандидатську дисертацію про українські говірки Затисся у Львівському державному університеті імені Івана Франка. А вже 1971 р. там же відбувається захист докторської дисертації «Угорсько-українські міжмовні контакти» – праці, яка побачила світ у трьох томах (1970–1976) загальним обсягом понад 120 друкованих аркушів. Ця монументальна робота здобула високу оцінку не лише в Радянському Союзі, а й в Угорщині, Канаді, Німеччині, Польщі, Словаччині, Югославії. Автор глибоко дослідив теоретичні та практичні питання міжмовного контактування української та угорської мов на базі говорів Закарпаття, подавши 530 лінгвістичних карт із легендами, коментарями та 459 рисунками картографованих реалій.

Утім, справжнім науковим подвигом ученого став тритомний «Атлас угорських говорів Закарпаття» (1992–2003), що налічує понад 250 друкованих ар-

кушів. Лексичний та семантичний матеріал автор збирав понад 25 років за власноруч укладеною програмою-підручником із 1737 питань і майже 500 рисунків. Унікальність атласу в тому, що він містить 1215 лінгвістичних карт, серед яких 1061 лексична, 142 семантичні, а також уперше в угорській лінгвогеографії – 7 карт стійких словосполучень (фразеологізмів), 7 карт поширення повір'їв, 49 ономастичних карт (власних імен людей). І найголовніше: на зведеній карті вперше здійснено поділ угорських говорів Закарпаття на три основні говіркові групи: ужансько-латорицьку, боржавську та марамороську.

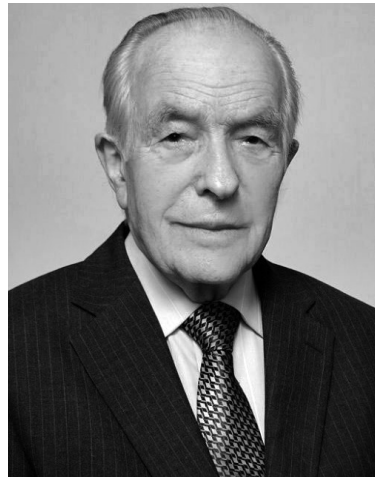
У 1988 р. на базі кафедри угорської філології, згідно з договорами між СРСР та Угорщиною, було створено Центр гунгарології – єдиний у колишньому Радянському Союзі й унікальний в незалежній Україні. Петро Миколайович очолив Центр за сумісництвом і залишався директором до останніх днів. Став фундатором Закарпатського угорсько-українського наукового товариства, товариства студентів та молодих дослідників, ініціатором створення Гуманітарно-природничого факультету з угорською мовою навчання (нині – Українсько-угорський навчально-науковий інститут), першим деканом якого був у 2008–2013 роках, а згодом – почесним деканом.

Із січня 1977 до 1984 рр. Петро Миколайович обіймав посаду декана філологічного факультету УжДУ. Студенти та колеги згадують колегу як мудрого, толерантного, виваженого й справедливого керівника. Він створив на факультеті атмосферу вільної академічної спільноти, готової до дискусій, наукових суперечок і критики, де панував дух співпраці, а не диктату. Під керівництвом П.Лизанця захи-

щено 10 кандидатських дисертацій, ще 6 здобувачів – за його сприяння. Петро Миколайович був головою спеціалізованої вченої ради із захисту докторських (1977–1984) та кандидатських (2000–2005) дисертацій.

Професор Лизанець – упорядник і співавтор першої збірки угорських народних балад Закарпаття (1974), збірки казок «Три золоті стріли» (1973, 1975) та «Угорських народних казок Закарпаття» (2019), першої антології угорськомовної літератури краю (1985). А ще – співкладач і відповідальний редактор Угорсько-українського (2001) та Українсько-угорського (2005) словників, автор фразеологічних словників, а також «Словника угорських говорів Закарпаття» у двох томах (у співавторстві з доцентом К. Горват). Заснував і редагував фахові журнали «Acta Hungarica» (з 1990 р.) та «Вісник Закарпатського угорськомовного наукового товариства» (з 1994 р.). Член міжнародної редколегії, співавтор «Загальнокарпатського діалектологічного атласу».

Науковий доробок Петра Миколайовича вражає: понад 550 наукових праць, 11 монографій; більш ніж 160 статей опубліковано за кордоном – у Болгарії, Італії, Канаді, Македонії, Молдові, Німеччині, Польщі, Росії, Словаччині, США, Угорщині, Фінляндії, Франції, Чехії, Югославії. Усе це багатство впродовж 2008–2015 років систематизував у 30 томах (кожен по 430–480 сторінок) з окремим 31-им томом-показником. Лекції П.Лизанця звучали в університетах та наукових установах Австрії, Бельгії, Естонії, Німеччини, Словаччини, Угорщини... Виголосив 136 наукових доповідей на міжнародних форумах, брав участь у численних конгресах і симпозиумах. Література про нього самого налічує понад 300 позицій.

Студенти пам'ятають Петра Миколайовича не лише як суворого вчителя, а людину з величезним почуттям гумору та щирою любов'ю до молоді. Згадують, як на День філолога із задоволенням зодягав костюм казкового Чорномора з п'ятиметровою бородою з мочалок, їздив у возі від гуртожитку до корпусу й сидів у такому вигляді під час офіційної частини свята. Це були роки справжнього єднання здобувачів фаху й професури – завдяки такому деканові та вчителю, як П.Лизанець. Він підтримував таланти, допомагав словом і ділом, а головне – навчав життя.

Із величезним сумом, але з безмежною вдячністю за науковий подвиг, за створені школи, інституції, за тисячі учнів схилиємо голови перед світлою пам'яттю Петра Миколайовича. Його справа житиме в працях, учнях, у Центрі гунгарології, який заснував, і в серцях усіх, хто знав цю Людину.

Вічна та світла пам'ять, дорогий Петре Миколайовичу! **Колектив кафедри угорської філології, Центру гунгарології, Українсько-угорського навчально-наукового інституту, тисячі студентів і випускників Ужгородського національного університету**

Відійшов у засвіти професор Василь Ярема

На 79-ому році життя відійшов у вічність В.Ярема – доктор економічних наук, професор, перший декан юридичного факультету Ужгородського національного університету, один із тих, хто стояв біля витоків юрфаку та впродовж багатьох років визначав його становлення й розвиток. Для юридичного факультету Василь Іванович – не просто сторінка в університетській історії. Це – людина, яка ту історію творила.

В.Ярема народився в 1947 р. в селі Вільшани на Міжгірщині. Коли виповнилося 4 роки, родина переселилася в село Фанчикув Виноградівського району. Професійний і науковий шляхи тісно пов'язані з Ужгородським університетом: здобув ступінь доктора економічних наук, став професором, поєднавши в роботі економічну проблематику з питаннями господарського права, державного регулювання та розвитку господарських відносин.

Особливе місце в житті Василя Івановича посів юрфак. Правнича освіта в університеті почала формуватися на початку 1990-их. У 1991 р. на економічному факультеті було відкрито спеціальність «Правознавство», а 15 березня 1993-ого розпочалося створення окремого юридичного факультету. Саме цю дату Василь Іванович, виступаючи на 25-річчі в 2018-ому, називав початком історії підрозділу.

В.Ярема – перший декан юрфаку. У 1993–2011 рр. очолював

юрфак у період, коли формувалися кафедри, викладацький колектив, наукові напрями, традиції й академічне середовище. Майже два десятиліття професійного життя були віддані розбудові факультету.

У 2018-ому, коли юридичний відзначав 25-річчя, Василь Іванович знову був поруч із колегами та студентами. Перший декан згадував, як починалося створення правничого підрозділу, говорив про намір окремо описати цей процес, аби зберегти правдиву історію становлення. Тобто факультет залишався для В.Яреми не просто колишнім місцем роботи, а справою значної частини життя.

Вагомою сторінкою діяльності професора стало й становлення кафедри господарського права. Василь Іванович багато років очолював цей напрям, викладав, працював над навчально-методичними матеріалами, розвивав господарсько-правову науку та передавав знання поколінням студентів і викладачів. Кафедра була створена третьою в Україні, мала тісні зв'язки й співпрацю з іншими школами господарського права. Василь Іванович до останнього цікавився станом справ та радів новим здобуткам кафедри.

Науковий доробок Василя Івановича налічує близько 100 наукових і методичних праць, що мають теоретичне та практичне значення. Із-поміж них – монографії, навчальні та навчально-методичні видання, дослідження з економіки й права.

Серед праць – монографія «Збалансованість потреб і виробництва», а також інші, присвячені господарському праву та правовому регулюванню економічних відносин. У 2013 році в співавторстві з Аллою Бобковою та Василем Манзюком було видано монографію «Правовий статус суб'єктів туристичної діяльності». У 2017 році у видавництві УжНУ «Говерла» вийшов навчально-методичний посібник «Господарське право зарубіжних країн», одним з авторів якого був В.Ярема.

Василь Іванович – також серед ініціаторів створення Науково-дослідного інституту державного управління та регіонального розвитку. Професійна діяльність В.Яреми виходила за межі факультету: у 2007 р. як декан юридичного факультету УжНУ входив до складу Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України.

Сьогодні, згадуючи Василя Івановича, особливо важливо говорити не лише про наукові ступені, посади, книжки чи відзнаки. Найбільше свідчення його праці – сам юридичний факультет. Факультет, який виріс із перших кроків початку 1990-их у потужний освітній і науковий осередок. Кафедри, що розвивалися протягом десятиліть. Викладачі, котрі створювали власні наукові школи. Тисячі випускників, для яких навчання на юридичному стало дорогою в професію. За всім – праця багатьох людей. І серед тих, хто стояв на почат-

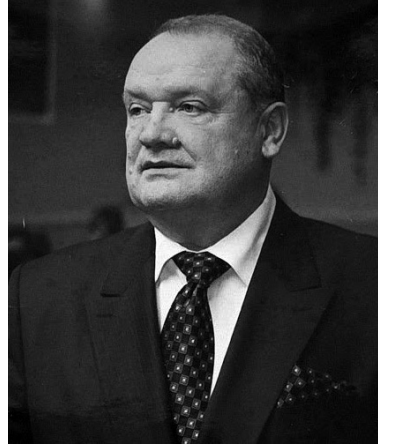
ку обраного шляху, – В.Ярема. Студенти та колеги згадують його як мудрого, толерантного, виваженого й справедливого керівника, який ніколи не підвищував голосу, але вмів поставити на місце будь-кого, хто цього заслуговував. Василь Іванович створив на факультеті атмосферу вільної академічної спільноти, готової до дискусій, наукових суперечок і критики, де панував дух співпраці, а не диктатури.

В.Ярема залишався частиною факультетської спільноти й після завершення деканства: як професор, науковець, старший колега, людина, по досвід якої зверталися наступні покоління правників.

Із величезним сумом, але з безмежною вдячністю за науковий внесок у юрфак, за створені школи, інституції та тисячі вихованих учнів схилиємо голову перед світлою пам'яттю Василя Івановича. Його справа житиме в авторських працях, учнях, у юридичному факультеті, у серцях усіх, хто мав щастя знати цю величну Людину.

Професорсько-викладацький та студентський колективи юридичного факультету Ужгородського національного університету висловлюють щирі співчуття рідним і близьким Василя Івановича, його друзям, колегам, учням, випускникам та всім, хто мав честь знати професора, працювати поруч і навчатися в нього.

Разом із В.Яремою відходить покоління людей, котрі в перші

роки незалежної України мали сміливість створювати нове, закладати підвалини університетської правничої освіти на Закарпатті та вірити в її майбутнє. Ця віра виправдала себе.

Сьогодні юридичний факультет УжНУ живе, розвивається й навчає нові покоління студентів. А отже, продовжується справа, якій Василь Іванович віддав стільки років життя...

Відходять люди, але залишаються їхні справи, учні, створені інституції та пам'ять. Світла й вічна пам'ять Василеві Івановичу – професорові, Учителю, першому деканові та одному з фундаторів юридичного факультету Ужгородського національного університету.

Дякуємо за факультет. Дякуємо за роки праці. Дякуємо за покоління правників, котрим Ви допомогли знайти дорогу в професії.

Споживайте з миром...

За інформацією юридичного факультету

Світлій пам'яті доцента Олександра Литвинова

Колектив УжНУ з глибоким сумом сповіщає про смерть кандидата історичних наук, доцента О.Литвинова 30 липня на 98 році життя.

Народився колега 18 травня 1929 р. в Сочі. Закінчив історичний факультет (1953) та аспірантуру на одній із кафедр нашого вишу. У березні 1977-ого захистив кандидатську дисертацію. У червні 1983 року став доцентом.

Трудову діяльність розпочав після закінчення Ужгородського університету директором Чопської середньої школи робітничої молоді (1953–1954). Згодом, у 1954–1958 рр., перебував на комсомольській роботі. У 1958–1968 роках – завідувач агентства «Інтурист» в Ужгороді (1958–1968). Із вересня 1968-ого працював в Ужгородському університеті: як викладач (1968–1969), старший викладач (1969–1973, 1974–1979), аспірант (1973 – 1974), доцент (1979–1991), зокрема в 1991 р. – як доцент кафедри політичної історії XX ст., помічник

проректора з виховної роботи в гуртожитках УжДУ (1991–1993).

Досліджував наукові аспекти молодіжного руху на Закарпатті в 1929 – 1938 роках. Автор близько 70 наукових публікацій. Студентам викладав різні курси, зокрема «Політичну історію XX століття».

Історик був щасливим у сімейному житті. 25 квітня 1954 р. одружився з Кларою Андріївною, із якою прожили 72 роки. Дружина – кандидатка педагогічних наук, доцентка. Подружжя Литвинових виростило сина Ігоря, який закінчив фізичний факультет Ужгородського університету та Ужгородське музичне училище, працює в Закарпатській обласній філармонії. Внуки Литвинових – Андрій (випускник економічного факультету УжНУ та факультету міжнародних відносин ЗакДУ), і Ольга (отримала диплом на географічному факультеті нашого університету). Тішили дідуса улюблені правники – Степан, Аліса, Андрій – учні середньої школи.

Вічний спочинок історик і педагог знайшов на цвинтарі в Доманинцях. Співчуваємо родині О.Литвинова. Віримо, що пам'ять про нього збережеться в серцях і думках рідних, колег, студентів, друзів, усіх, хто його знав. Вічна пам'ять...

Ректорат, профспілкова організація та колектив Ужгородського національного університету

Два дні, що надихають

Студенти-журналісти відвідали міжнародний економічний форум

Майбутні медійники УжНУ цього літа мали можливість бути на Міжнародному економічному форумі-2026, який організував у Львові Міжнародний інвестиційний офіс. Тема – «Будуємо економіку завтра – сьогодні».

Загалом захід присвятили обговоренню відновлення та розвитку України під час війни й у післявоєнний період. Акцент зроблено не просто на відбудові, а на структурних змінах і створенні нової конкурентної економіки.

Упродовж двох днів студенти занурювалися в актуальні теми відновлення України: інвестиційний клімат, енергетичну безпеку, реінтеграцію ветеранів, розвиток людського капіталу, українсько-польські

відносини та перспективи бізнесу в умовах війни.

Найяскравішими були виступи Мирослава Мариновича, Петра Порошенка, а також панельні дискусії з участю керівників «Meest», «Carlsberg Ukraine», «Intellias», «Schneider Electric» й інших провідних компаній. Багато спікерів говорили не тільки про проблеми, а й про можливості та конкретні рішення.

Студенти нашого вишу запевняють: здобули цінний досвід: зокрема, міркували щодо складних економічних і суспільно-політичних тем, слухали дискусії спікерів та усвідомлювали, як формуються важливі рішення для майбутнього країни.

Враженнями поділився Даниїл Соломін: «Для мене як для першокурсника форум став

мотивацією для подальшого визначення з майбутнім у медійній та інших сферах діяльності. Найбільше запам'яталися слова Петра Порошенка про те, як Україна стає потужним членом Європейської спільноти й поглиблює дипломатичну співпрацю задля повоєнного відновлення України. Тож буду продовжувати досліджувати теми, пов'язані з євроінтеграцією України, бо це – про наше майбутнє».

Такі події, як вищеназваний економічний форум, дають молоді неоціненний практичний досвід і допомагають формувати професійний погляд на завтрашнє держави.

Анастасія Волкова, студентка відділення журналістики

«Не можна оцінювати потреби людей з інвалідністю лише через статистику...»

«Мріяти – круто, але треба ще діяти», – керівне гасло громадської організації «Мрія в дії». Основна місія – підвищення якості життя закарпатців, зокрема людей з інвалідністю. Чому це важливо? Тому що для багатьох досі існують бар'єри в доступі до освіти, працевлаштуванні та повноцінній участі в суспільному житті. Наразі 9 осіб є членами організації, понад 50 % із них – з інвалідністю, які прагнуть розвиватися, навчатися та жити на рівні з іншими. Ідеться не про особливі умови чи надзвичайні переваги, а про реалізацію законних прав і збереження людської гідності.

Керівниця ГО Олеся Носенко зізнається, що її ображає, коли людей з інвалідністю називають «такими, як вони». Ми всі рівні, і боротьба за безбар'єрність стосується кожного, адже це безпосередньо впливає на якість життя. Люди з інвалідністю потребують дружнього й толерантного середовища.

Одним із напрямів діяльності є просвітницька робота. «Ми помітили: багато людей замість правильного терміна «людина з інвалідністю» використовують інші слова, які є не лише некоректними, а й можуть образити чи принизити», – зазначає О.Носенко. Додає: «Для мене було несподіванкою, що багато осіб з інвалідністю самі себе називають по-різному». Іноді почувши слово «інвалідність», дехто починає хвилюватися й думає, чи правильно так говорити. Ймовірно, це пов'язано з неодноразовою зміною термінів, перш ніж було затверджено єдиний.

«Ми регулярно відвідуємо школи, розповідаємо, як коректно поводитися й спілкуватися з людьми з інвалідністю. Надія Дьолог, керівниця напрямку безбар'єрності та

користувачка крісла колісного, розповідає про досягнення та ділиться досвідом, – повідомляє керівниця ГО. – У молодіжному просторі УжНУ ми проводили захід, де навчали цього через вікторини й квести. Було багато помилок, однак то нормально, адже для нас важливий результат», – додала пані Олеся. Проводити такі бесіди в освітніх закладах особливо важливо, адже діти – наше майбутнє; саме в юному віці формується ставлення до інших.

Водночас реалізація різних проєктів значною мірою залежить від фінансової складової. На жаль, в Україні, особливо під час війни, матеріальна підтримка громадських організацій залишається обмеженою. Попри це, команда подає грантові заявки та співпрацює з міською й обласною владою на основі підписаного меморандуму. Крім того, усі охочі можуть посприяти ініціативі, зробивши добровільну пожертву на сайті «Мрія в дії».

Попри фінансові виклики, команда намагається підтримувати ідеї, запроваджені раніше. Наразі найактивніше реалізується воркшоп із ненасильницької комунікації «Слова: вікна або стіни». Програма орієнтована на різні вікові групи: від підлітків до дорослих. Окремі заняття також передбачені для осіб з інвалідністю. О.Носенко зауважує: «Проблеми з ненасильницькою комунікацією – наша пострадянська спадщина. Практика показує, що особливо важко перевчити старших людей, які більшу частину життя провели в нав'язаних переконаннях. Водночас молодь сприймає це по-іншому».

Програма відповідного тренінгу розроблена в Польщі, однак нещодавно адаптована й для України. Пройшовши навчання «Крила для родин» у Києві, Олеся стала тренеркою та

впровадила ініціативу в осередку, де розвивають емоційний інтелект і навички толерантної комунікації. «Це особливо важливо, адже в українському мовному середовищі доволі багато сарказму та ярликів. Використовуючи їх, ми часто втрачаємо можливість для щирої та якісної комунікації. Ми навчаємо бути в гармонії з собою та іншими, а також розвиваємо емпатію», – пояснює голова організації. Воркшоп має чітку структуру. Складається з 16 офлайн-занять. Метод ННК передбачає чотири основні кроки: насамперед говорити фактами, а не інтерпретаціями; розпізнавати власні емоції; усвідомлювати й називати потреби; визначати стратегію дій тощо.

Ще одним важливим проєктом є «Крок до мрії». У його межах створено пілотну карту доступності об'єктів в Ужгороді, яку розміщено на сайті ГО. Н.Дьолог зазначає, що разом із командою оцінила 50 об'єктів, однак частина вже припинила роботу, тому на карті їх менше: «Ми брали до уваги різні заклади (кав'ярні, перукарні, ресторани, просвітницькі заклади, лікарні) та об'єктивно описували їхні переваги й недоліки». Під час оцінювання звертали увагу на безперешкодний вхід, відсутність високих сходів та окрайків; стан прилеглої території, наявність облаштованої вбиральні. «Мене вразило, що в міській раді вбиральню для людей з інвалідністю використовували як склад мийних засобів», – каже Н.Дьолог. О.Носенко додає: її обурює аргумент про те, що не варто робити облаштовані вбиральні для декількох людей: «Не можна оцінювати потреби людей з інвалідністю лише через статистику. Чому б не зробити одну доступну вбиральню, якою зможе скористатися кожен?»

Важливим аспектом оцінювання став рівень комунікації працівників, адже людині з інвалідністю важливо отримувати не надмірну опіку чи увагу, а однакове ставлення. «Ми провели багато розмов із власниками закладів, наголошували на недоліках, і дехто погодився на зміни. Наприклад, у ляльковому театрі керівник швидко пішов нам назустріч і забрав високий бордюр при вході», – зазначає Надія.

Водночас необхідно, щоб і працівники владних структур, архітектори усвідомлювали свою відповідальність. На жаль, багато об'єктів зроблено задля галочки, і такий неякісний підхід до роботи досі залишається поширеним. Ідеться лише про виконання чинних державних будівельних норм, прописаних у законодавстві. Варто усвідомити, що їх дотримання є корисним для кожного. Наприклад, пандусами радо користуються батьки з дитячими візками, велосипедисти чи люди похилого віку. Водночас залученість людей з інвалідністю до процесу є критично необхідною, адже саме вони найкраще можуть озвучити власні потреби.

Серед ініціатив, які вдалося реалізувати, особливе місце посідає проєкт «Надихаючі дівчата». Разом із БФ «Карітас-Ужгород», що опікується інклюзивною майстернею-кав'ярнею «Янгол», наставниці провели тематичне навчання. Воно спрямоване на підтримку дівчат і жінок з інвалідністю в працевлаштуванні. Учасниць ознайомили з основами роботи баристи та офіціанта, допомогли попрактикуватися в спілкуванні з відвідувачами, а також заповнили анкети для платформи працевлаштування людей з інвалідністю. Ще проводили круглі столи та зустрічі у форматі «Жива книга», де Надія розповідала

про свій життєвий шлях і досвід. Після цього – квест, під час якого кожен міг спробувати пересуватися на кріслі колісному.

Водночас діяльність організації не обмежується лише соціальними проєктами. Учасники «Мрії в дії» упроваджують різноманітні екопрактики й намагаються працювати за принципом екофрендлі-офісу. «Ми сортуємо відходи, використовуємо просвітницьку й офісну продукцію з перероблених матеріалів, проводимо молодіжні кемпи на природі та навчаємо жити в гармонії з нею. Організовуємо й тренінги, семінари, де розповідаємо про відповідальне використання ресурсів», – ділиться О.Носенко.

Окремою гордістю є використання квітучих листівок для друкування запрошень і додаткових матеріалів: їх можна посадити в землю – і з них виростуть квіти. «Ми були дотичні до створення першої в Україні майстерні сонячних колекторів. Проводили навчання для молоді та розповідали про альтернативні джерела енергії», – додає пані Олеся. Крім того, у межах XXII Мандрівного Docudays UA у співпраці з Освітнім центром «Інсайдер» команда провела екскурсію Ужгородом, під час якої привертала увагу до важливості збереження дерев у місті.

Команда «Мрії в дії» позиціонує себе як відкрите середовище для людей, котрі хочуть долучитися до корисних ініціатив. Головне – бажання. Організація також розглядає нові ідеї та за можливості підтримує їхню реалізацію. Наразі потрібні волонтери. Достатньо заповнити анкету на сайті. Важливою умовою є мотивація та готовність брати участь у спільній діяльності.

Яна Шкрамко,
студентка
відділення журналістики

Інтерв'ю з тими, хто не в змозі лапами викласти себе в інтернет

У житті нас оточують не тільки люди, техніка й суспільство, а й тварини, яких, на жаль, сучасна молодь чи вже зовсім доросле покоління не завжди здатні вберегти та захистити. У кожного – робота, навчання та проблеми. А тут слід ще й дбати про когось. Звісно, у деякого тварини живуть удому чи на подвір'ї. А якщо подумати про тих, кого ви можете зустріти завтра на вулиці, що оберете: пройти повз чи допомогти?

Життя Луни не є простим. Вона – та кішечка, яка бачить серцем і душею, адже очі зараз – не головне: «Я – Луна, одна з тих, кого одними з останніх вивозили й евакуювали з Покровська до Ужгорода. Я приїхала з активною формою лейкозу, і за моє життя боролися 65 днів». Дівчинка з багатьма хворобами, але отримала квиток на виїзд. Дорога до родини десь є, і Луна в це вірить.

Можливо, коти – не ті улюбленці, про яких ви думаєте. Так, вони бувають із характером. Але чи колись тримали їх у руках? Колисали, як немовлят, чи просто гладили ніжну шерсть?

Можливо, саме ви – той шанс, на який чекає Луна.

Любителям собак добре знайомі довгі прогулянки, нічні недосипання через галасливі звуки чи просто активне життя разом. Серед тих, хто шукає родину, – казкова Герда – найлагідніша та найсоціалізованіша собачка: «Таке ім'я мені дали в клініці. Я гуляла селом Тур'я-Ремета, поки не отримала травму, і мене забрали на лікування. Тепер живу в притулку й щодня чекаю на свого Кая».

У кожного буває непростий характер, але є й із перчинкою. Кішечка Олівія, яка приїхала з Покровська, – ще те харизматичне дівчисько. «У поліклініці мене вакцинували та стерилізували. Думала, що їх там усіх позагризаю. Насправді я дуже ніжна, але одна. Любити потрібно тільки мене, адже я найкраща». Часто тягнемось до тих, хто викликає в нас найяскравіші емоції.

Мрія мого дитинства – братик чи сестричка. Думала: так весело. Потім зрозуміла, що іноді важко контролювати двох дітей у сім'ї. А якщо це буде турботлива мама й

чемна донька? Історія двох песиків, які чекають на велику родину, що вже ось-ось з'явиться... «Ми з донькою бігали Ракошином і не знали дороги додому. Потім нас знайшли – прив'язаних одне до одного мотузкою. Нам дуже допомогли, і ми завжди були разом». Важка, але водночас щаслива історія двох песиків.

Хтось любить «Величне століття», хтось – фільми про Рим, а хтось – просто милих котиків. Бо вже давно чекає маленька Клео, яка приїхала не зі східних країн, а з Гуляйполя. «Я прибула дуже виснажена, але так мрію про друга чи подругу... Уже відновилася, щоб наповнити ваші батарейки своєю турботою й любов'ю».

Вищеназвані історії про врятовані життя я почула завдяки групі «Кожен має другий шанс» – організації, створеній у 2018 році. Тут шукають, допомагають і рятують життя тим, хто опинився в біді.

Ви теж маєте змогу стати частиною не лише зазначеної групи, а й усіх притулків регіону. Ваша небайдужість може врятувати чотирилапих. Не важливо,

чи буде просто донат, допомога в притулку, чи зможете забрати когось до себе додому. Ідеться хай про маленькі, але сходинки, якими можемо рухатися вгору разом. І кожен, кого вдасться

врятувати, ще не раз скаже вам «дякую» – своєю лапкою та врятованим життям...

Юлія Савчин,
студентка
відділення журналістики

Душі тонка матерія...

Людина нібито не літає...
А крила має. А крила має!
Ліна Костенко

Сценарій нашого життя визначають чимало прийнятих рішень, вибір шляху на численних роздоріжжях, що ведуть у майбутнє та роблять нас тими, ким ми є. Євеліна Балла належить до когорти людей, які впевнено, виважено рухаються сходами часу, обирають конкретний шлях на перехрестях долі і досягають професійних та особистісних вершин. Внутрішня цілісність, інтелект, самодисципліна, людяність і щирість стали передумовою побудови успішного проекту під назвою «Життя». Євеліна Юрївна володіє рідкісним умінням гармонійно взаємодіяти з колегами, студентами та аспірантами, допомагати мудрим порадами, спрямовувати в русло досягнення мети. Професіоналізм і досвідченість, людяність та доброта, незгасна усмішка й відкритість до спілкування є тими рисами, які надзвичайно цінують оточення Є.Балли. Серпневими днями вона, доцентка, вдумлива науковиця, талановита лекторка, обдарована педагогиня й світла людина, приймала вітання з нагоди ювілею.

Є.Балла народилася 26 серпня 1976 року в Хусті. Тонка натура, ліричне світовідчуття визначили життєве покликання юної дівчини, котра прагнула глибше пізнати світ мистецтва та краси. Тому в 1993 р. вступила на філологічний факультет УжДУ, який у 1998-ому закінчила з відзнакою, здобувши кваліфікацію «Філолог, учитель української мови і літератури», а в 2001 р. в цьому ж закладі вищої освіти здобула фах за спеціальністю «Всесвітня історія».

Прагнення відкривати нові горизонти українського красивого письменства, зробити свій внесок у становлення національного літературознавства, що якраз утверджувалося на зорі нового віку, спонукало молоду дослідницю вступити в аспірантуру на кафедру української літератури рідного вишу, яку закінчила в 2001 році.

Допитливий розум, інтуїція, хист читати поміж рядків визначили наукові інтереси перспективної дослідниці, котра взялася за осмислення творчості одного з найяскравіших представників модерністського літературного угруповання «Молода Муза» – символіста Василя Пачовського. Під керівництвом іменитої вченої, професорки Лідії Голомб Євеліна Юрївна виконала й успішно захистила кандидатську дисертацію «Василь Пачовський – лірик» (Прикарпатський університет ім. Василя Стефаника, 2002). Невдовзі, у 2004 р., здобула вчене звання доцента на кафедрі української літератури.

Науковий потенціал ювіляр-

ки кристалізувався під впливом авторитетних представників ужгородської літературознавчої школи. На сьогодні в доробку науковиці – близько 90 праць (зокрема й у періодичних виданнях, що індексуються в наукометричних базах «Scopus» та «Web of Science»), серед яких – ґрунтовна монографія «Поетика лірики Василя Пачовського» (Ужгород: Ліра, 2008). У книжці, за словами автора передмови Л.Голомб, здійснено аналіз своєрідності художнього стилю митця «крізь призму творчої еволюції та на тлі розвитку раннього українського модернізму» (с. 5). Праця стала важливим внеском у заповнення прогалин українського літературознавства, зумовлених багаторічною радянською цензурою, що стосувалася осмислення поступу української літератури, процесів її європеїзації.

Дослідницький інтерес до специфіки національного модернізму згодом виявився в концептуальному вивченні феномену шістдесятництва, світоглядні засади представників якого резонують з естетизмом душі, вродженою інтелігентністю, національною свідомістю самої науковиці. Логічним наслідком виваженої роботи стала поява численних змістовних наукових студій про художній доробок Є.Гуцала, В.Шевчука, Г.Тютюнника, Р.Іванчука, О.Гончара, В.Симоненка, Д.Павличка, М.Вінграновського та інших письменників. Окремою віхою наукових зацікавлень Є.Балли є жіночий дискурс шістдесятництва, що виявляється в осмисленні творчості І.Жиленко, Л.Костенко, Н.Бічуї. Поряд із тим учена не полишає дослідження літератури Срібної Землі, на розвиток якої вагомий вплив у часи своєї еміграції мав В.Пачовський. Публікації, присвячені Ф.Потушняку, І.Ірлявському, І.Чендею, П.Скунцю та іншим талановитим авторам, ілюструють глибоку обізнаність науковиці з умовами становлення й тенденціями розвитку літератури рідного краю. Бажання різнобічно осягнути національне красиве письменство зумовило орієнтацію дослідниці на вивчення української літератури закордоння, що оприявилось в наукових розвідках про українських письменників Румунії С.Ткачука й М.Трайсту, а також в осмисленні угорського дискурсу творчості українських митців слова. Застосований Євеліною Юрївною компаративний підхід, а також її скрупульозний аналіз проблем художнього перекладу творів В.Шевчука, Є.Гуцала, Д.Павличка, П.Скунця та інших вітчизняних письменників стали потужними засобами актуалізації українсько-угорського культурного діалогу.

Кожна наукова стаття Євеліни Юрївни – не тільки системне, вдумливе дослідження, а й маленький витвір мистецтва: поміж рядків проглядає ювелірне відчуття Слова, а науковий почерк самої вченої відлунує філіграністю думки, рідкісною здатністю розкодовувати найтонші нюанси письменницького задуму, бачити за текстами творів душу їх творця. Тому праці вченої мають дивовижну властивість надихати, дарують естетичну насолоду, стають взірцем наукового служіння своєму народові.

Талант ювілярки мислити концептуально, прозирати вглиб літературного явища, осягати його масштабно став запорукою успішного керівництва дослідницькою роботою аспірантів кафедри української літератури УжНУ. Під науковим наставництвом Є.Балли виконала й захистила дисертацію «Художній світ прози Михайла Гафії Трайсти» М.Вотканич (2024), працює над темою «Творчість Корнелія Ірода в контексті української прози Румунії» аспірантка М.Куштан.

Щастя бути учнями такої майстрині, як Є.Балла, мають та-

кож сотні, а може, уже й тисячі студентів. Адже педагогічний шлях на кафедрі української літератури УжНУ Євеліна Юрївна розпочала в 2000 році з посади асистентки. Старанність, відповідальність, вимогливість до себе, прагнення до самовдосконалення стали запорукою професійного зростання. Як доцентка згаданого структурного підрозділу, ювілярка фактично забезпечує викладання обов'язкових освітніх компонентів здобувачам освітніх ступенів «Бакалавр» та «Магістр». Це, зокрема, «Історія української літератури 50–80 рр. XX ст.», «Історія української літератури 80–90 рр. XX ст.», «Порівняльне літературознавство», «Основи іміджології», «Українська література в контексті слов'янських літератур». Студенти також із задоволенням слухають розроблені дослідницею дисципліни вибіркового циклу, присвячені поглибленому вивченню літератури другої половини XX століття, її інтертекстуального та інтермедіального контекстів.

Своєю педагогічною діяльністю Є.Балла долучається й до зміцнення добросусідських відносин двох етносів. Як доцентка кафедри української мови та культури Ніредьгазького університету, науковиця докладає значних зусиль до популяризації україністики в Угорщині. Викладанням українознавчих дисциплін, активною участю в організації та проведенні міжнародної наукової конференції «Україністика в Угорщині та поза її межами», редагуванням і виданням збірника матеріалів цього поважного наукового форуму Євеліна Юрївна долучається до тво-

рення острівка українськості за межами «материка», підвищення рівня обізнаності про українську ідентичність серед європейської громадськості. Із року в рік в особі ювілярки здобувачі освіти мають добру школу красномовства, акторської майстерності, глибокої літературознавчої обізнаності й чуття прекрасного. В Є.Балли – також досвід адміністративної роботи: у 2004–2005 роках успішно виконувала обов'язки заступниці декана з навчальної роботи.

Євеліна Юрївна органічно почувається на жертвовному педагогічному шляху, в атмосфері академізму й високої науки, бо це не просто її соціальна роль, а її іпостась. За власною суттю винятково вимоглива до себе, точна, відповідальна в роботі, принципова в усіх сферах життя, чесна й порядна в ставленні до інших, того ж чекає від тих, із ким комунікує. У статті про ідейного провідника українського шістдесятництва Івана Світличного науковиця, аналізуючи спогади його сучасників, підкреслювала: «...біля нього хотілося ставати кращими, шляхетнішими, опанувати нові знання та поводитися гідно» (Балла Е. Іван Світличний: емоційний інтелект лідера. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. 2023. Вип. 1(49). С. 19). Це ж зі сто відсотковою впевненістю можна зазначити й про саму ювілярку. Як влучно сказав класик: «...в ній було щось, що вимагало тонкості в думках і поведінці су-проти неї» (О. Кобилянська).

Дивовижний вплив світлої аури Є.Балли відчужають її рідні, близькі, студенти та колеги. Дружня й альтруїстична, конструктивна та креативна своїм

рення острівка українськості за межами «материка», підвищення рівня обізнаності про українську ідентичність серед європейської громадськості.

Із року в рік в особі ювілярки здобувачі освіти мають добру школу красномовства, акторської майстерності, глибокої літературознавчої обізнаності й чуття прекрасного. В Є.Балли – також досвід адміністративної роботи: у 2004–2005 роках успішно виконувала обов'язки заступниці декана з навчальної роботи.

Євеліна Юрївна органічно почувається на жертвовному педагогічному шляху, в атмосфері академізму й високої науки, бо це не просто її соціальна роль, а її іпостась. За власною суттю винятково вимоглива до себе, точна, відповідальна в роботі, принципова в усіх сферах життя, чесна й порядна в ставленні до інших, того ж чекає від тих, із ким комунікує. У статті про ідейного провідника українського шістдесятництва Івана Світличного науковиця, аналізуючи спогади його сучасників, підкреслювала: «...біля нього хотілося ставати кращими, шляхетнішими, опанувати нові знання та поводитися гідно» (Балла Е. Іван Світличний: емоційний інтелект лідера. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. 2023. Вип. 1(49). С. 19). Це ж зі сто відсотковою впевненістю можна зазначити й про саму ювілярку. Як влучно сказав класик: «...в ній було щось, що вимагало тонкості в думках і поведінці су-проти неї» (О. Кобилянська).

Дивовижний вплив світлої аури Є.Балли відчужають її рідні, близькі, студенти та колеги. Дружня й альтруїстична, конструктивна та креативна своїм

гострим розумом і позитивним мисленням, вона елегантно впорядковує простір навколо та гідно реагує на виклики часу: невтомно генерує наукові ідеї, бере активну участь у розробці нових освітніх програм, складанні навчальних планів, організації наукових форумів, факультетських, кафедральних літературних та культурно-просвітницьких заходів; розробляє дисципліни, що відповідали б актуальним запитам студентів та їхній індивідуальній освітній траєкторії; регулярно оновлює методичне забезпечення курсів, які викладає; також є членкинею журі учнівських олімпіад і Малої академії наук; активною участю в різних наукових конференціях, закордонних стажуваннях сприяє розширенню горизонтів міжнародної співпраці кафедри української літератури УжНУ. Усмішкою й добрим словом, пороодою, а головне – ще невтомною працею підтримує здоровий морально-психологічний клімат там, де перебуває.

Євеліна Юрївна схожа на ліричних героїнь, про яких пише. Її визначає вроджене душевне благородство й тонке відчуття такту, жіноча мудрість і природна чарівність, «пелюсткова душа» (В. Симоненко), любов до простих радощів: «в затінку чуда, в світлі надії» слухати «концерт для скрипки, дощу і цвіркуна» та «бджіл пшеничний дзвін», плекати «герань на підвіконні» (І.Жиленко) та «півонії, рожеві, як фламінго» (Л.Костенко) у саду, «де на колінах яблуні спить вітер» (М.Вінграновський).

Кафедра української літератури УжНУ вітає ювілярку та бажає натхненного лету її науковій і життєвій музам!

Допоможе Святий Дух,
але до нього
Мають чистими зійти
думки й долоні.
Якщо просиш обманути
покупця
Й за дорожче здати гіршого
сальця,
То і відповідь – у школу,

бумеранга,
Прийде від шпичастих
будяків оманних...

За друзів згадуєш
Не зовсім у день друзів –
В дні спільних поглядів,
Чи у години суму.
...І відображеним

Нестаткам – в'яжем вузлики:
Що слід, намоленнями,
Під вікном наклумбити.

Узвар сунічний
У кухлях – в кільця.
Гамак – за дичкою:
...Тканинка вицвіла.
На гоїдї гепалися

До війни
Й мій син і хресниця,
І кіт – від них...
На дзиглик поруч сів,
Й хитаю ліжко.
Напій сунічності,
Нам – згадки-втішки.

Вже третю добу

забур'янені хащі.
Яскріть будівельник
майстерно і смачно:
Ділянка дісталася
творчій людині,
І там, будівничі, –
родина віднині!
Євгеній Юхниця
Р. С. Дякуємо автору за постійну увагу до нашої газети

Освіта – найпотужніша зброя, яку ви можете використати, щоб змінити світ.
Нельсон Мандела

Не все в житті за сценарієм

З малку мені здавалося, що все можна спланувати. Просто потрібно добре вчитися, ставити перед собою завдання й виконувати їх. Проте із часом я помітила: життя рідко запитує нас, чи готові ми до змін. Раніше здавалося, що дорослішання настає з певним віком. Сьогодні ж я думаю інакше.

Останні три роки навчили мене більшого, ніж десятки прочитаних книжок і почутих порад. До прикладу, день, коли батька мобілізували. Того дня мама не могла стримати хвилювання, а ми із сестрою не розуміли, що ж тепер буде далі, бо не уявляли й дня без тата. Пам'ятаю, як ми плакали, молилися, просили, щоб усе стало як раніше. Водночас розуміли: це реальність, у якій сьогодні живе вся країна. Я згадувала історії й переживання родин, почуті в новинах. Проте є суттєва різниця між тим, що бачиш на екрані, і тим, що відчуваєш на власному досвіді. Саме тоді вперше зрозуміла, наскільки крихкий звичний світ, учорашні буденні справи. Усе набуло особливої цінності.

Згодом життя підготувало мені інший урок. Він не був пов'язаний із глобальними подіями, але залишив не менший слід у думках і серці. Мої почуття не знайшли взаємності. Напевно, багато хто хоч би раз переживав подібне, коли здається: людина посідає особливе місце в житті, але все не так, і ти не можеш вплинути на її вибір чи змінити щось на свою користь. Від цього ставало боляче, а в голові постійно виникало запитання: чому складається не так, як хочу? Тоді я дійшла висновку: не на все можемо вплинути, як би того не хотіли.

На перший погляд, дві вищенаведені історії не мають нічого спільного: одна пов'язана з війною, а інша – з особистими переживаннями. Проте обидві навчили мене, що не все в житті відбувається за нашим сценарієм. Іноді доводиться приймати реальність такою, якою вона є.

Озираючись назад, усвідомлюю, що мене змінили не лише щасливі моменти. Найбільші уроки я мала саме в періоди невизначеності, страху та розчарування. І зараз, коли вже виповнилося вісімнадцять, розумію, що, мабуть, саме ті ситуації допомогли стати сильнішою.

Отже, у моєму розумінні дорослішання – не лише нові місця та можливості, а й уміння приймати обставини, які неможливо змінити чи скласти за своїм сценарієм; коли ти вчишся вирішувати щось самостійно, брати відповідальність і знаходити сили рухатися далі навіть тоді, коли життя не відповідає певним очікуванням.

Ангеліна Гіреш,
студентка
відділення журналістики

Як журналісти УжНУ підкорювали міжнародний фест

...Гості з Азербайджану, Одещини, Львова та, звісно ж, наші рідні закарпатці! І цьо-

го літа на Міжгірщині було яскраво: оргкомітет та учасники XXIII дитячо-молодіжного фестивалю «Рекітське сузір'я» (від Міжнародної академії літератури і журналістики) улаштували неймовірно теплу й емоційну зустріч.

Зважаючи на воєнний стан, фест тривав у гібридному форматі. Загалом до події на ресурсах МАЛІЖ долучилися представники з понад 60 країн світу! Окремий привід для гордості – наші студенти-журналісти, які буквально розірвали номінацію «Журналістика і

публіцистика» та забрали цілий оберемок нагород. Зокрема...

У категорії 15–17 років: Аліна Красновська – II місце (і II місце в номінації «Проза»); у категорії 18–21 рік: Максим Сурін – I місце, Дар'я Ванжа та Марія Смерека – II, Анастасія Волкова й Анастасія Гапачило – III, Олександра Меденці – спеціальна відзнака «За творчу оригінальність».

Програма фестивалю вирувала подіями: різні майстер-класи, етностудії з відтворення свята Іллі на Верховині та смачнюща дегустація автентичних

закарпатських страв із купою цікавих історій. Крім розваг, організатори встигли обговорити подальшу співпрацю з різними відділеннями.

Фінішував захід традиційним онлайн-закриттям з оголошенням переможців у майже 15 номінаціях. Ми не кажемо «Рекітському сузір'ю» «прощай», а лише – «до зустрічі!».

Зірковий десант наших журналістів довів: справжній талант сяє яскраво за будь-яких умов, тож чекаємо нових перемог уже наступного літа!

Інф. «Погляду»

Проміжні результати вступної кампанії

Станом на 28 серпня до УжНУ надійшло 20777 заяв, 18230 із яких – на основі повної загальної середньої освіти/НРК5, а 2547 – на основі ОС Бакалавр / ОС Магістр (ОКР Спеціаліст). Показник значно зріс: у 2024 р. під час першого етапу вступної кампанії було подано 11719 заяв, торік – 14931. Наш виш також увійшов до переліку найпопулярніших в Україні. За

даними інформаційної системи «Вступ.ОСВІТА.UA», 3 серпня УжНУ посідав 13 місце.

Відповідно змінилися й результати зарахування: станом на 28 серпня вступили 3935 осіб (минулого року – 2396, у 2024-ому – 2164). Із них понад 3 тисячі хочуть здобути освітній ступінь бакалавра, 863 – магістра. Найбільше зарахованих вирішили навчатися за першим

(майже 47%) і другим (близько 23%) пріоритетами.

Крім того, проректор з наукової роботи, професор І.Миронюк озвучив регіональний розподіл вступників. Понад 86 % проживають у нашому краї (значна частина – в Ужгородському, Мукачівському й Хустському районах), а 13,7% – в інших областях.

Софія Скиба,
«Погляд»

Внутрішня свобода: між собою, суспільством і відповідальністю

Внутрішня свобода – термін, який звучить знайомо і, на перший погляд, не потребує пояснень. У сучасному світі майже трендовим стало говорити про «пропрацьованість» та регулярну роботу з психотерапевтом. Турбота про психічне здоров'я – більше не табу. Водночас разом із популяризацією психологічної культури з'являється й певне спрощення складних понять.

Спробуємо розібратися, що таке внутрішня свобода як психологічний і соціальний феномен, чому її часто плутають із вседозволеністю, чи можна досягти цього стану раз і назавжди та якою є внутрішньо вільна людина насправді.

«Якщо говорити не сухою мовою термінів, то внутрішня свобода – стан, коли людина не живе на «автоматі». Вона розуміє, що з нею відбувається, відчуває свої потреби й може робити вибір, не зраджуючи себе», – пояснює практична й клінічна психологиня Марина Чернятєва. У психології це часто пов'язують із внутрішньою автономією: здатністю діяти не лише через «треба» чи «так правильно», а через глибший контакт із собою, власними цінностями й переконаннями.

«Для мене внутрішня свобода є припиненням порівнянь себе з іншими через усвідомлення, що всі ми індивідуальні й унікальні», – уважає Марія Прохорова, четвертокурсниця-психологиня УжНУ. «На мою думку, внутрішня свобода – коли людина не дозує вияви своєї індивідуальності частинками, а може повною мірою вільно показати, ким вона є насправді», – ділиться випускник бакалаврату журналістики УжНУ Максим Галашко. «Я вважаю, що внутрішня свобода – стан гармонії та спокою всередині», – зізнається Діана Буга, другокурсниця-журналістка УжНУ.

Наведені думки студентів об'єднує спільний акцент на внутрішньому прийнятті себе, самовираженні та емоційній рівновазі. Подібне розуміння внутрішньої свободи частково перегукується з підходом Віктора Франкла, австрійського психіатра, засновника логотерапії та автора популярної книжки «Людина в пошуках справжнього сенсу». Серед основних виявів внутрішньої свободи цей фахівець розглядав наявність сенсу життя, уміння його контролювати, недетермінованість зовнішніми силами, подолання внутрішньої тривожності та готовність брати відповідальність за власні рішення.

Із погляду сучасної психології, розповідає М.Чернятєва, вільна людина – не та, яка робить «що хоче», а та, яка розуміє себе й здійснює усвідомлений вибір. Це не про бунт чи вседозволеність, а про внутрішню опору. Така людина може сумніватися, боятися, помилятися, але водночас не втрачає себе. Поруч із вільною людиною іншим не стає тісно.

«Власна свобода закінчується там, де починається свобода інших» – гуманістичне гасло демократичного суспільства. «Межа між свободою особистості та інших людей проходить там, де дії одного починають порушувати психологічні або фізичні кордони іншого. Моя свобода – коли я можу бути собою, не знецінюючи, не порушуючи й не використовуючи іншого. І це завжди про баланс, який треба вчитися відчувати», – пояснює психологиня.

Загалом, на думку експертки, внутрішня свобода в зрілої особистості не конфліктує із соціальними нормами, а інтегрує їх через усвідомлення та власні цінності. Йдеться про вміння

диференціювати: де я обираю дотримуватися правил, бо вони узгоджуються з моїм внутрішнім «я», а де беру на себе відповідальність діяти інакше. «Така свобода передбачає внутрішню опору, гнучкість і критичне мислення, коли зовнішні обмеження не знищують ідентичність, а стають контекстом, у якому людина зберігає себе та водночас залишається в контакті з іншими», – додає фахівчиня.

М.Галашко каже, що співіснує із суспільством тільки із задоволенням, бо цікаво спостерігати за виявами свободи інших, а іноді й допомагати їм це відшукати.

Однак взаємодія із соціальним середовищем – не єдиний фактор, який впливає на відчуття свободи. Її обсяг змінюється залежно від взаємовпливу конфліктних тенденцій та ступеня усвідомлення. «Свобода не є сталою, бо ми живі. Наша психіка – теж. Внутрішня свобода може звужуватися, коли є страх, тиск, утота або травматичний досвід. І навпаки: розширюватися, коли є безпека, підтримка, ресурс. Тому це не точка, а процес. Нормально іноді втрачати відчуття свободи й знову до нього повертатися», – коментує М.Чернятєва.

У практичному вимірі «конфліктні тенденції» часто виявляються як внутрішні страхи, комплекси та соціальний тиск, які безпосередньо впливають на відчуття свободи. «Я відчуваю вільною не на всі 100 %, коли мої внутрішні комплекси підсвічує життя навколо. Однак розумію: здебільшого комплекси лише в нашій голові, а життя – просто відображення свідомості й переконань стосовно себе та людей довкола», – ділиться думками пані Марія. Д.Буга додає, що в періоди нестабільного відчуття внутріш-

ньої свободи суспільство стає своєрідним тригером, який живить її негативні думки.

Невід'ємна складова істинної внутрішньої свободи – відповідальність. Свобода – двоєдиний феномен, який поєднує власне свободу вибору й здатність діяти на підставі розуму. «У момент вибору ми стаємо авторами свого життя. Це вже не про «так склалося», а про «я так вирішила, готова прожити наслідки». Саме тут багато хто відступає, бо свобода – не лише можливості, а й внутрішня зрілість витримувати результат своїх рішень», – каже психологиня. Однак додає, що відповідальність не обмежує свободу, а навпаки, дає опору: коли людина визнає свій вибори, то відчуває реальний вплив на життя, а не просто пливе за обставинами.

Особливо поширеним є ризик хибного відчуття внутрішньої свободи. Як зазначає М.Чернятєва, іноді під поняттям свободи людина маскує втечу від відповідальності чи емоційної залученості. «Або інший варіант, коли свобода стає виправданням для егоцентричної поведінки. Справжня свобода завжди орієнтується на контакт із реальністю, з іншими людьми».

Отже, внутрішня свобода – не стан абсолютної незалежності від світу. Вона не означає відсутність страхів, сумнівів або труднощів. Радше йдеться про здатність залишатися собою навіть у моменти невизначеності, чути власні потреби, усвідомлювати свої цінності та брати відповідальність за вибір. Можливо, внутрішньо вільна людина – не та, котра завжди впевнена чи безстрашна, а та, яка дозволяє собі бути справжньою.

Яна Шкрамко,
студентка
відділення журналістики

Сергій Лошак: гідно представили університет, отримали призи та чимало вражень

Медіа краю уже повідомляло, що представники УжНУ успішно виступили на XVII Міжнародній відкритій студентській олімпіаді з програмування імені С.О.Лебедева та В.М.Глушкова «KPI-OPEN 2026», яку влаштував Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського. Зокрема, команда «UzhNU_ForeverYoung» у складі Романа Піщура та Сергія Лошака

посіла 3 місце в загальному заліку, ще отримала срібні нагороди.

На прохання редакції газети «Погляд» С.Лошак поділився враженнями щодо участі своєї команди: «Захід був очним. Це чудово, бо зараз дуже багато олімпіад перейшли на онлайн-формат. А така практика, що потрібно зібратися на місці, трапляється значно рідше. Дуже добре, що наш універ-

ситет, який ми представляли, допоміг компенсувати поїздку. У перший день тривало відкриття, де довідалися чимало корисної інформації. Там, до речі, були дуже круті спонсори, які пропонували піти до них на роботу, розказували багато цікавого... Потім розпочалася розважальна частина: із настільними іграми, вікторинами. Я навіть виграв павербанк, каву, блокноти. «По-

тусив» із класними людьми, в одну з представлених компаній навіть пішов на співбесіду. Дуже класний нетворкінг. Наступний день – власне змагання. Було вісім задач, ми непогано впоралися, хоч могли й трохи краще. Посіли 3 місце, отримали срібну відзнаку. Загалом результат чудовий: здобули призи, гідно представили свій університет, багато чого навчилися. На жаль,

на закриття не потрапили, бо спішили на потяг. Та нагороди нам вислали! Окремо хочу подякувати викладачам, зокрема Олександрові Міці та Сергію Вапнічному, за підготовку!»

Від себе тільки ще раз привітаємо нашу команду та побажаємо їй нових перемог!

Володимир Тарасюк,
Софія Скиба,
«Погляд»

Дещо про типи особистостей журналістів УжНУ

Типи особистостей, або як їх ще називають MBTI (Myers-Briggs Type Indicator) – система, яка визначає тип особистості на основі психологічної теорії Карла Юнга. Це стало популярно в азієцькій культурі в 2022 році. Принцип базується на чотирьох парах протилежностей, що визначають, як кожен із нас сприймає навколишній світ і вдається до рішень. Пари створюють 16 унікальних типів особистості.

Я збрала коментарі студентів і випускників відділення журналістики та їх ставлення до MBTI.

Марія Ключак, випускниця бакалаврату, проходила тест на тип особистостей кілька разів. Перший раз їй видало результат ESFP («Артистка»), інший – INFP («Медіаторка»), а останній – ENFP («Компанійка»). Спочатку дівчина не довіряла й не розуміла, доки не прочитала опис і не переконалася: це про неї. Також розповіла, що є люди, котрі перші запитують про типи особистості. А є й такі, які самі дадуть відповідь на запитання: «Мені це не цікаво».

Крістіна Крицька, третьокурсниця, зізналася: її тип особистості – ENTP («Дебатерка»). І зазначила в коментарі: «До всіх типів ставлюся добре, вони

цікаві для мене, завдяки цьому можна дізнатися про людину більше, ніж вона може розповісти. Мені не важливо: правда чи ні, але цікаво. Того й досить. Щодо свого типу, то він мені подобається, хоч таких людей не люблять і вважають самовпевненими егоїстами. У тести я вірю хоч би тому, що проходила їх тричі – всі видали однаковий результат. Хоч трапляється, що він може бути й у вигляді декількох відповідей».

Дмитро Воробйов, магістр, який також декілька разів проходив вищезгаданий тест, прокоментував: «Не можна сказати, що дуже довіряю тестам. Не зовсім позиціоную свою особистість у межах окреслених описів. Швидше просто їх порівнюю. Щоправда, спочатку цим дуже захоплювався. Потім настала черга адекватнішого сприйняття. Водночас це такий цікавий інструмент, який може допомогти зрозуміти себе з різних боків. Адже є щось, що я не усвідомлював про себе раніше й зрозумів лише завдяки пройденому тесту. І це щонайменше цікаво, а комусь навіть може стати корисним».

Підсумовуючи, слід сказати, що MBTI – це:

1) особистий розвиток: знан-

ня свого типу допомагає зрозуміти сильні й слабкі сторони;

2) кар'єра: деякі типи особистостей краще виявляють себе в певних професіях;

3) взаємини: MBTI допомагає знайти підхід до різних людей;

4) командна робота: розуміння типів членів колективу підвищує ефективність роботи.

Таким чином про MBTI варто говорити як про потужний інструмент самопізнання. Він допомагає зрозуміти, як людина сприймає інформацію, приймає рішення та взаємодіє з оточенням. Варіативність особистостей є цінністю, оскільки кожен тип має унікальні сильні сторони. Вони можуть бути корисними в різних аспектах життя, таких як робота, стосунки, навчання. Водночас хоч MBTI широко використовується, варто пам'ятати: це не жорстка категоризація, а орієнтовна модель для аналізу й розуміння особистості. Вона не визначає всю складність людської натури.

Р. С. Якщо ви хочете дізнатися свій тип особистості, ось посилання: <https://www.16personalities.com/uk/bezkoshtovnyy-test-na-vyznachennya-osobystosti>

Аліса Тіщенко

- Скільки тобі потрібно часу, щоб підготуватися до іспиту?
- Трьох днів вистачить.
- А якщо іспит завтра?
- Ну, знаєш, одна ніч – теж три дні, якщо не спати!

«Коли вже зустрінемось?»

Цінність людей, із якими завжди можна бути собою

30 липня у світі відзначили Міжнародний день дружби. Зазвичай у такі дні говорять про важливість підтримки, довіри та спілкування. Та для більшості з нас дружба – передусім люди, із якими пов'язані важливі спогади. Тому захотілося згадати тих, хто став важливою частиною мого життя й залишається поруч досі.

Зі своїми друзями я познайомився ще в школі. Там ми разом дорослішали, переживали перші успіхи й невдачі. Тоді нас об'єднувало звичайне шкільне життя, але згодом дружба пройшла значно серйозніші випробування. Почалося повномасштабне вторгнення.

Наприкінці зими 2022 року наше село опинилося в оку-

пації. Життя змінилося дуже швидко. Із друзями певний час ми ще могли бачитися: збиралися компанією, грали у волейбол, спілкувалися на звичайні підліткові теми. Зараз це може здатися дивним, але тоді такі зустрічі допомагали хоч би ненадовго відволіктися від подій навколо. Особливо запам'ятався один із вечорів, коли ми зібралися в подружки вдома й грали в настільні ігри. Жартували, сперечалися через правила, просто насолоджувалися моментом. У ті хвилини ніхто не говорив про майбутнє – ми просто раділи можливості побути разом.

Згодом друзі почали виїжджати на підконтрольну територію. Я розумів: це правильно й безпечніше для них, але мені

не ставало легше. Із кожним від'їздом здавалося, ніби втрачаю частинку звичного життя. Людей, із якими ще зовсім недавно бачився майже щодня, ставало дедалі менше. А потім я взагалі залишився сам. Увесь рік, аж до моменту свого виїзду, я провів удома із сім'єю.

Тоді вперше відчув, наскільки самотньою може бути окупація. Річ навіть не у відстані. Просто дедалі частіше я бачив навколо себе людей, із котрими не хотів мати нічого спільного. Деякі ровесники підтримували окупантів, повторювали російську пропаганду, раділи тому, що відбувалося. Мене це лякало, тому я продовжував тягнутися до друзів, які виїхали. Вони зали-

шалися тими, із ким я міг бути собою попри сотні кілометрів. Ми багато спілкувалися онлайн. Говорили про все, що відбувалося в нашому житті, ділилися новинами, підтримували одне одного. Але майже кожна розмова завершувалася однаково: «Коли вже нарешті зустрінемось?» Минали місяці, потім роки, а ця фраза нікуди не зникала...

Зараз багато що змінилося. Ми вступили до університетів і роз'їхалися в різні міста: хтось навчається у Львові, хтось – в Ужгороді... У кожного з нас з'явилися нові знайомі, справи й ритм життя. Але дивним чином це майже не вплинуло на дружбу. Я знаю, що завжди можу написати або зателефо-

нувати та бути впевненим, що мене вислухають і зрозуміють. Щоразу, коли відкриваю нашу бесіду в смартфоні, здається, ніби від шкільних часів до сьогодні минуло не кілька років, а лише кілька тижнів.

Події останнього часу багато чого змінили в житті кожного з нас. Але також показали, хто є справді важливим. І якщо є люди, із якими можна мовчати, сміятися, ділитися переживаннями й просто залишатися собою навіть через роки та кілометри, то це – велика цінність. Не лише в Міжнародний день дружби потрібно пам'ятати, як важливо берегти таких людей.

Максим Сурін,
студент
відділення журналістики